

Verslag webinar Na PISA de Lente | 26 november 2020

Hoe staat het ervoor met de leesvaardigheid van Nederlandse scholieren? Wat gebeurt er in het hoofd van een lezer? Wat zijn de sleutelcomponenten van goed tekstbegrip vanuit de wetenschap? En wat gebeurt er in de praktijk wat betreft leesonderwijs?

In dit verslag vind je een beschrijving van de verschillende onderdelen van het webinar 'Na PISA de Lente'. Een relevant en inspirerend overzicht voor iedereen die aanwezig was, maar ook bruikbaar voor andere geïnteresseerden die niet konden aanschuiven.

Opening

De opening van het webinar wordt verzorgd door [Anke Herder](#) (SLO) en [Liza van den Bosch](#) (WODN/LTN, Universiteit Leiden), de projectleiders van Na PISA de lente. Naast praktische informatie over het programma, volgt een inhoudelijke inleiding op het webinar en het project.

Daarin wordt de internationaal aanvaarde definitie van begrijpend lezen gepresenteerd, die als uitgangspunt dient voor de activiteiten in het kader van Na PISA de lente: "Leesvaardigheid is het begrijpen van, gebruiken van, evalueren van, reflecteren op en omgaan met teksten om je doelen te bereiken, je kennis en potentieel te verruimen en deel te nemen aan de maatschappij." (OECD, 2019, p. 28). Ook wordt er kort stilgestaan bij de leerplanvoorstellen van Curriculum.nu voor het vak Nederlands; dit vormt een belangrijk kader voor het project. Er wordt benadrukt dat het creëren van samenhang van groot belang is, zowel binnen het domein Nederlands als tussen het domein Nederlands en andere domeinen. Ook de verbinding tussen wetenschap en praktijk is cruciaal binnen dit project; goed leesonderwijs dient een stevig theoretisch fundament te hebben evenals een passende uitwerking in de praktijk.

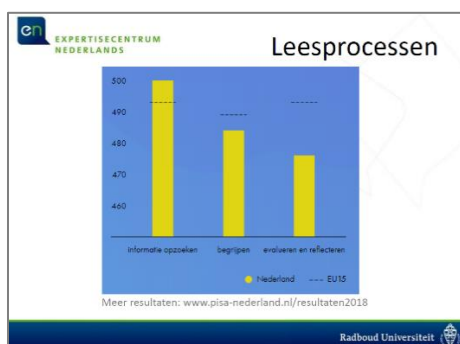
[Gert Rijlaarsdam](#) (Universiteit van Amsterdam) vertelt over de ontstaansgeschiedenis, het belang en ambities van Na PISA de lente. Dit project is geïnitieerd door de Werkgroep Onderzoek en Didactiek Nederlands (WODN) van Levende Talen Nederlands en wordt uitgevoerd in samenwerking met SLO.

Plenaire lezingen

Pisa-2018: Nederlandse leesresultaten nader toegelicht

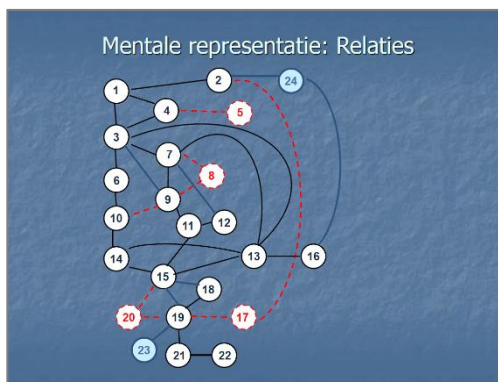
Joyce Gubbels (Expertisecentrum Nederlands) neemt ons mee naar de belangrijkste Nederlandse leesresultaten van het laatste PISA-onderzoek in 2018. Ze wijst op het belang van een duidelijke definitie van begrijpend lezen. Leesvaardigheid is meer dan alleen het begrijpen van teksten. Het gaat ook om het evalueren van teksten, het reflecteren op en het omgaan met teksten. De

Nederlandse 15-jarigen scoren bij het PISA-onderzoek met name slecht op deze laatste onderdelen: 'evalueren en reflecteren'. In Nederlandse lesmethoden komt dit weinig aan bod. Daar ligt meer de nadruk op strategieën. Ook wijst Joyce op de Nederlandse toetsen en het examen. Evalueren maakt geen onderdeel uit van de Cito Eindtoets. In de Examen-programma's ligt vooral de nadruk op (abstracte) tekstanalyse en taalbeschouwingen.

Begrijpend lezen: Cognitieve processen en standaards voor coherentie

Paul van den Broek (Universiteit Leiden) neemt ons mee naar wat er bij het begrijpen van teksten in het hoofd gebeurt, wat daarbij mis kan gaan en wat de implicaties daarvoor zijn voor het onderwijs. Hij laat ons zien dat je tijdens het lezen van teksten relaties aanbrengt en achtergrondkennis toevoegt (situatie model). Door verbanden te leggen, achtergrondkennis toe te voegen en dieper te lezen (close reading), creëer je een mentaal plaatje van een tekst. Goede lezers leggen in tegenstelling tot minder goede lezers die (verschillende soorten) verbanden snel. Paul geeft ook kort aan wat dit betekent voor het onderwijs. Zo is het bijvoorbeeld nuttig om gericht interventies te geven aan subgroepen. Materialen moeten passen bij het niveau van de lezer, maar moeten de lezer ook uitdagen en strategieën dienen ook geoefend worden.

Interactieve sessies: Ronde 1

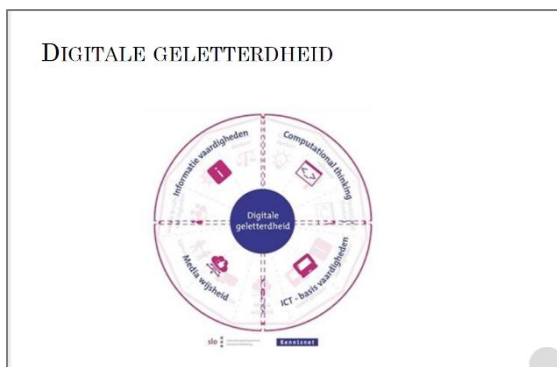
Begrijpend lezen: Van brein naar begrip

Om leerlingen op de juiste manier leesvaardigheden bij te brengen is het belangrijk om te weten wat goed leesbegrip is en hoe dat tot stand komt. [Anne Helder](#) (Universiteit Leiden) laat ons zien wat er allemaal gebeurt in het brein van een lezer, bijvoorbeeld tijdens het monitoren van begrip, en het integreren van informatie uit de tekst met bestaande kennis, en ook wat daarbij goed of fout kan gaan. Belangrijke informatie voor iedereen die betrokken is bij onderwijs om leerlingen te leren teksten te begrijpen, te evalueren en op hun inhoud te reflecteren. Tijdens de interactieve sessie richt het gesprek zich op de vraag hoe je als docent grip kunt krijgen op deze cognitieve processen en hoe je daarop kunt spelen in je eigen onderwijs. Een leerling met weinig achtergrondkennis, steekt relatief minder op van een tekst. De belangrijkste uitkomst van de discussie is dan ook dat onderwijs zou moeten inzetten op achtergrondkennis-bevorderende activiteiten en teksten.

Doorgaande leerlijn digitaal begrijpend lezen

In de interactieve sessie van [Eliane Segers](#) (Radboud Universiteit/Universiteit Twente/Expertisecentrum Nederlands) staat begrijpend lezen in de context van digitale media centraal. Bij het lezen van digitale teksten moeten leerlingen in staat zijn om informatie te vergaren uit meerdere online teksten, af te wegen wat wel en niet betrouwbaar is en de informatie uit de verschillende bronnen integreren. Dat die informatie in hypermedia-vorm wordt aangeboden heeft invloed op dit proces. Tijdens de bijeenkomst is aandacht besteed aan de mogelijkheden voor een doorgaande leerlijn digitaal begrijpend lezen en van daaruit ontvouwt zich een levendige discussie. Deelnemers vragen zich onder andere af in hoeverre digitale teksten centraal

zouden moeten staan in het in het leerproces voor begrijpend lezen en hoe je als docent leerlingen goed begeleidt bij het lezen van al die digitale teksten op bijvoorbeeld tablets. Lerarenopleiders constateren dat het voor jonge docenten vaak lastig is om vernieuwende inzichten rondom digitaal lezen een plek te geven in de bestaande onderwijspraktijk van vo-scholen.

Interactieve sessies: Ronde 1 (vervolg)

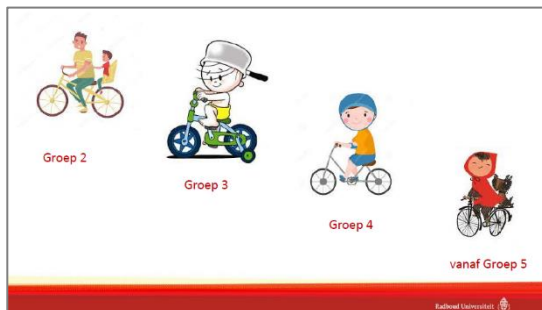
Onderwijs in tekststructuur: (on)zinnig?

Ted Sanders en Jacqueline Evers-Vermeul (Universiteit Utrecht) haken in op de kritiek op het leesonderwijs in de media. Zij stellen deelnemers de vraag: 'Moeten we dan maar stoppen met leesstrategieën, kernzinnen zoeken en signaalwoorden herkennen?'. 'Nee' zeggen deze wetenschappers. Tekstbegrip gaat over samenhang doorzien en daarbij zijn kennis van tekststructuur en talige markeerders (zoals verbindingswoorden) cruciaal. Vervolgens gaan zij met de deelnemers in gesprek over het toetsen van tekstbegrip. In plaats van teksten met vragen pleiten zij voor integrerende opdrachten waarin verschillende taalvaardigheden aan bod komen of waarbij er sprake is van integratie met andere vakken. De deelnemers noemen hierbij onder andere 'de leessandwich' als effectieve aanpak. Ook komt er in het gesprek tussen de sprekers en de deelnemers naar voren dat de lesmethode niet als route, maar als instrument gezien dient te worden.

Tekstbegrip: Over de essentiële ingrediënten van begrijpend lezen

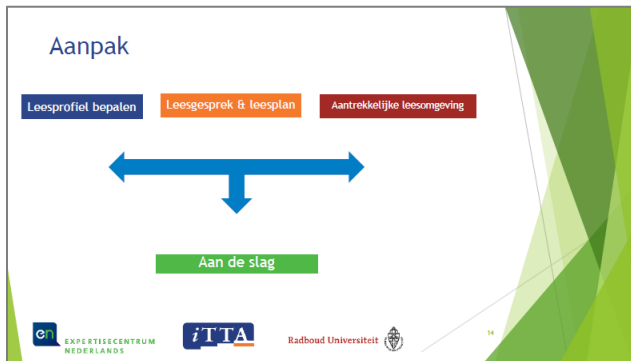
Anna Bosman (Radboud Universiteit) laat met een mooie metafoor zien wat goed lezen is. Technisch lezen is net als fietsen. Je begint achterop bij iemand als klein kind en leert stapsgewijs om uiteindelijk zelf, zonder zijwieltjes een fiets te besturen. Om uiteindelijk tot zelfstandig lezen te komen, is goede instructie onontbeerlijk. En als technisch lezen fietsen is, dan is begrijpend lezen een fietstocht maken, waarbij je naast de vaardigheid om zelfstandig te kunnen fietsen, ook een route moet kunnen uitstippelen. Anna wijst op de essentiële onderdelen die je nodig hebt

om een tekst te begrijpen: naast technisch kunnen lezen, heb je een goede woordenschat nodig en moet je beschikken over voldoende achtergrondkennis. Die achtergrondkennis aanboren is vaak lastig als de teksten over allerlei maatschappelijke onderwerpen gaan. Anna pleit daarom voor teksten over eigen vakinhoud.

Interactieve sessies: Ronde 2

(W)elke jongere een gemotiveerde lezer?

"Ik lees alleen als het moet." "Een boek lezen?! Ik heb wel wat beters te doen." Veel jongeren lezen niet graag. In deze sessie geeft Christel Dood (Expertisecentrum Nederlands) een inkijkje in het werken aan leesbevordering op maat. Als we het hebben over leesmotivatie kun je immers niet uitgaan van 'one size fits all'. Vanuit de wetenschap zijn er aanwijzingen dat het

belangrijk is om rekening te houden met individuele verschillen tussen lezers. Daar speelt de 'Toolbox Leesbevordering vmbo' op in. Aan de hand van een casus neemt Christel de deelnemers mee in de aanpak en werkwijze van deze toolbox. Vervolgens gaan zij met elkaar in gesprek over de randvoorwaarden die nodig zijn voor scholen om aan leesbevordering te werken. De conclusie is dat er tijd en goed leesmateriaal nodig zijn om jongeren aan het lezen te krijgen. De toolbox is gratis beschikbaar: <https://www.itta.uva.nl/projecten/leesbevordering-op-maat-in-het-vmbo-69>

Heeft Arjen Lubach gelijk over begrijpend lezen?

Uitspraken van Arjen Lubach in zijn item over begrijpend lezen, vormen het uitgangspunt voor de interactieve sessie van Sonja van Overmeeren (Universiteit van Amsterdam/Helen Parkhurst Almere). Arjen Lubach legde op een geestige manier de vinger op een zere plek als het gaat om de leeslessen in het Nederlands onderwijs. De achteruitgang en het gebrek aan leesplezier bij de Nederlandse leerlingen had volgens Lubach één duidelijke oorzaak: het vak 'begrijpend lezen' en vooral de manier waarop het vak inhoud heeft gekregen. Tijdens deze sessie worden de uitspraken kritisch tegen het licht gehouden en deelnemers gaan in op vragen als: moeten we leesstrategieën dan niet meer aanbieden? En is de tijd voor (begrijpend) lezen eigenlijk te beperken zonder in te boeten op uitleg, oefening en resultaat? Via padlets kunnen ideeën worden geformuleerd over wat de goede aspecten van het leesonderwijs zijn (wat willen we houden?) en wat er nodig is om te veranderen. De centrale vraag in de discussie is: Hoe kunnen we leesstrategieën zinvol én op motiverende wijze inzetten?

Interactieve sessies: Ronde 2 (vervolg)

Lezen in (v)mbo: Actief aan de slag met formatief handelen

Leerlingen in het (v)mbo staan niet bekend als de meest gretige lezers. Toch is lezen een noodzakelijke vaardigheid om instructies en vakkennis te begrijpen. Daarom is het van belang dat docenten zicht hebben op de struikelblokken van leerlingen. In deze sessie gaat Inge van Meelis (ITTA, Universiteit van Amsterdam) in op actieve en motiverende werkvormen die de docent inzicht geven in het leesproces: Wat beheersen leerlingen al en waar ze nog aan kunnen werken? Inge laat de

deelnemers kennis maken met aanpak voor mbo studenten aan de hand van enkele voorbeelden van formatieve deelopdrachten en gaat met hen in gesprek over welke elementen nodig en bruikbaar zijn in het voortgezet onderwijs. Het gaat daarbij vooral om inzicht in succescriteria en in leerstappen en het gebruik van formatieve werkvormen en betekenisvolle taaltaken.

Afsluiting webinar

Het webinar wordt afgesloten met een beknopte samenvatting van wat er zoal besproken is in de twee rondes met interactieve sessies. Interessante kwesties en vragen passeerden de revue en Liza van den Bosch en Anke Herder maken duidelijk hoe ook deze vragen worden meegenomen als uitgangspunt voor het tweejarige project Na PISA de lente. In dit project gaan we vanuit een consortium van docenten vo onderbouw (duo's per school), lerarenopleiders (duo's hbo-wo) en leesexperts (wetenschappers) onderwijsleermateriaal en schoolspecifieke leerplanproducten ontwikkelen om het begrijpend leesonderwijs in de onderbouw van het vo te verbeteren. Hierbij gaan we in het eerste jaar (2021) aan de slag met docenten Nederlands en in het tweede jaar (2022) zullen de studieontwerpteam gevormd worden docenten Nederlands en docenten van andere vakken. Ontsluiting van wetenschappelijke kennis over begrijpend lezen zal bovendien plaatsvinden via kennisclips en artikelen in het digitale handboek van de Werkgroep Onderzoek & Didactiek Nederlands (LTN). De deelnemers aan de afsluiting worden geïnformeerd over de werkwijze en aanwezige docenten en lerarenopleiders worden van harte uitgenodigd om zich aan te melden voor deelname.

Hartelijk dank aan alle sprekers voor hun waardevolle bijdragen aan het webinar en aan de deelnemers voor hun input tijdens de interactieve sessies. Wilt u op de hoogte blijven van de voortgang van het project 'Na PISA de lente', bezoek dan onderstaande website.